

9. Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали. У 5 т. / уклад. О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2001. Том 2: Державотворчі та адміністративно-організаційні процеси. 712 с.
10. Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали. У 5 т. / уклад. О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2005. Том 3. Кн.1: Соціально-економічні та визвольні змагання. 644 с.
11. Об'ява // Голос Поділля. 12 листопада 1918. № 3. С. 1.
12. Пугач Д. Державна соціальна політика матеріального забезпечення населення ЗУНР (на прикладі Рудківського повіту) // Проблеми вивчення історії Української революції 1917–1921 рр. 2023. Вип. 18. С. 182–199.
13. Пугач Д. Реалізація соціальної політики ЗУНР (на матеріалах Рудківського повіту) // Галичина. 2023. № 36. С. 61–69.
14. Урядова часть. Пенсії для інвалідів і відзначених // Золочівське слово. 19 березня 1919. № 22. С. 2.
15. Урядовий відділ // Република. 8 березня 1919. № 30. С. 1.
16. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Ф.2192. Оп. 1. Спр. 1. 357 арк.

Наталія МОРСЬКА

кандидатка філософських наук, доцентка кафедри філософії та суспільних наук Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка,

ГЕНЕЗА ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В ІСТОРІЇ ВОЄННИХ КОНФЛІКТІВ

Питання захисту прав людини сьогодні особливо актуальне, адже вони є фундаментальною основою будь-якого демократичного суспільства і стосуються всіх сфер життя: від особистих свобод і прав на самовираження до соціальних та економічних прав. У час глобальних трансформацій та екзистенційних криз важливість прав людини зумовлюють такі необхідності: право на приватність та захист персональних даних; свобода слова і вираження думок; захист від дискримінації; захист навколишнього середовища; вирішення проблем соціальної нерівності, міжнародних конфліктів та міграції та ін. Права людини є ключовим інструментом для побудови справедливого і рівноправного суспільства та вирішення сучасних глобальних викликів.

Права людини є невід'ємною частиною сучасного суспільства та мають універсальне значення для всіх людей незалежно від їх походження, статі, релігії чи інших ознак. Важливість прав людини відображена у ключовому документі: Загальній декларації прав людини, яка була прийнята Організацією Об'єднаних Націй у 1948 р. Цей документ закріплює основні права і свободи, які має кожна людина, зокрема: право на життя, свободу слова, свободу від катувань і дискримінації, право на працю та освіту й багато інших. Ці права є взаємозалежними і неподільними, це означає, що обмеження одного права впливає на інші. Кожна держава зобов'язана забезпечувати захист і реалізацію прав людини без дискримінації, незалежно від політичних або економічних систем.

Права людини під час воєнних конфліктів стають особливо вразливими через підвищену загрозу життю, свободам та гідності мирного населення і учасників конфліктів. Історія воєнних конфліктів демонструє, що систематичні порушення прав людини є поширеними, а також підкреслює важливість Міжнародного гуманітарного права і механізмів захисту для пом'якшення наслідків війни. Міжнародне гуманітарне право і, зокрема, Женевські конвенції (1949 р.) і Додаткові протоколи до них, встановлюють правила для захисту цивільних осіб і тих, хто не бере активної участі в бойових діях, таких як поранені солдати чи полонені. Міжнародне гуманітарне право також забороняє застосування невибіркових методів ведення війни, катування, страти без суду, сексуальне насильство тощо, що є головними механізмами захисту прав людини під час війни.

Під час воєнних конфліктів порушення прав людини можуть призвести до вчинення воєнних злочинів або злочинів проти людяності. Сюди належать масові вбивства, геноцид, депортації та катування. Міжнародний кримінальний суд має юрисдикцію для переслідування відповідальних за такі злочини. Важлива місія покладена і на гуманітарні організації такі як: Міжнародний Комітет Червоного Хреста, ООН та інші міжнародні неурядові організації, які відіграють особливу роль у моніторингу ситуації та наданні допомоги постраждалим під час конфліктів. Міжнародний Комітет Червоного Хреста забезпечує захист прав людей на війні відповідно до Женевських конвенцій, а Amnesty International та Human Rights Watch постійно звертають увагу на порушення прав людини під час конфліктів.

Воєнні конфлікти часто призводять до масової міграції населення через загрозу життю і безпеці. Це породжує проблеми з дотриманням прав біженців і вимушених переселенців, таких як право на притулок, доступ до гуманітарної допомоги, освіти і медичних послуг. Конвенція про статус біженців (1951 р.) та інші міжнародні угоди регулюють захист прав біженців.

Під час повномасштабного вторгнення росії в Україну, яке почалося 24 лютого 2022 р., права людини зазнали масштабних і систематичних порушень. Ситуація під час війни залишається складною і численні міжнародні організації та правозахисні групи задокументували серйозні порушення прав людини та воєнні злочини (як засвідчують джерела Amnesty International та Human Rights Watch) серед яких: одним із найбільш очевидних порушень стало систематичне обстрілювання цивільної інфраструктури та житлових будинків. Обстріли мирних міст і сіл, таких як Маріуполь, Буча, Харків та інші, призвели до загибелі тисяч цивільних. Натомість російські війська часто використовували невибіркові атаки з важкої артилерії, ракет та авіаударів, що є прямим порушенням міжнародного гуманітарного права.

Звіти ООН та інших міжнародних організацій, таких як Amnesty International та Human Rights Watch, задокументували численні випадки вбивств, катувань та сексуального насильства з боку російських військових на окупованих територіях України. Буча, Ірпінь і інші міста стали символами цих жорстоких злочинів, де були знайдені масові поховання та свідчення страт цивільних.

Імперські війська примусово вивозили українських громадян, зокрема дітей, на територію росії. Це є порушенням міжнародного права, зокрема Женевських конвенцій, і розглядається як депортація, що може бути кваліфікована як злочин проти людяності. В ООН зазначали, що такі дії можуть мати довгострокові наслідки для родин і культурної ідентичності переміщених осіб.

Українські військові, які потрапили в полон, також зазнавали порушень прав. Повідомляється про випадки катувань і нелюдського поводження з військовополоненими. Також є інформація про фільтраційні табори, через які проходять українські громадяни на тимчасово окупованих територіях. Такі дії порушують основні права людини, гарантовані Женевськими конвенціями щодо поводження з військовополоненими.

Натомість російські війська блокували доступ гуманітарної допомоги до постраждалих районів, таких як Маріуполь, що призвело до гуманітарної катастрофи. Відсутність продовольства, води, медичної допомоги та інших необхідних ресурсів посилила страждання цивільного населення.

Окрім фізичних руйнувань, війна спричинила втрати для української культурної спадщини. Було зруйновано численні музеї, театри, церкви та інші об'єкти культурного значення. Це є порушенням прав на доступ до культурного життя та збереження національної ідентичності.

Міжнародні організації, такі як ООН, Європейський Союз, ОБСЄ та інші, засудили агресію росії та задокументували численні порушення прав людини. Міжнародний кримінальний суд розпочав розслідування щодо можливих

воєнних злочинів в Україні. Різні держави та міжнародні інституції також оголосили про санкції проти росії та підтримали зусилля України щодо збору доказів порушень прав людини для можливих судових процесів.

Під час воєнних конфліктів права людини часто порушуються, однак завдяки міжнародним угодам і організаціям вдається частково захистити постраждалих і притягнути винних до відповідальності. Після завершення воєнних конфліктів також важливу роль відіграє міжнародне правосуддя. Це включає процеси розслідування злочинів, примирення та забезпечення відшкодування постраждалим. Міжнародні трибунали або національні суди повинні розглянути випадки порушень прав людини, щоб забезпечити справедливість і недопущення повторення таких злочинів у майбутньому.

Список використаних джерел

1. Amnesty International. Воєнні злочини в Україні. URL: <https://www.amnesty.org.ua/>
2. Human Rights Watch. Організація з прав людини. URL: https://www.globalcitizen.org/en/partners/human-rights-watch/?gad_source=1&gclid=EAIaIQobChMI1-yEgv7PiQMV-QuiAx2opDFiEAAAYASAAEgKcpfD_BwE
3. OHCHR (Офіс Верховного комісара ООН з прав людини). URL: https://www.ohchr.org/en/ohchr_homepage?gad_source=1&gclid=EAIaIQobChMItajE1_PiQMVGISRBR1VkB7QEAAAYASAAEgIUqvD_BwE

Анастасія ЯТИЩУК

кандидатка психологічних наук, доцентка кафедри психології та соціальної роботи Західноукраїнського національного університету
PSYCHOLOGICAL RESEARCH IN THE CONDITIONS

OF THE 1ST WORLD WAR

The First World War (1914–1918) marked a pivotal moment in the history of psychological research. The unprecedented scale of the conflict, combined with the intensity of trench warfare and the widespread psychological trauma experienced by soldiers, catalyzed significant developments in the field of psychology. This article explores the emergence and evolution of psychological research during World War I, focusing on key areas such as the study of shell shock (now recognized as post-traumatic stress disorder), the development of intelligence testing, and the role of psychology in military training and rehabilitation. The research highlights the dual role of psychology in both understanding and addressing the mental health needs of soldiers, as well as in supporting military efficiency through the selection and training of personnel.

World War I, often referred to as «The Great War», presented unprecedented challenges, not only on the battlefield but also in the realm of mental health. It was a conflict of unprecedented scale and intensity, with soldiers facing conditions that often resulted in severe psychological distress. The scale and intensity of the war led to widespread psychological disturbances among soldiers, most notably manifesting as «shell shock». This phenomenon, characterized by severe anxiety, tremors, and other symptoms, necessitated the development of new psychological theories and treatment methods. Simultaneously, the war effort spurred advancements in intelligence testing and the application of psychological principles to military training and personnel selection. Additionally, the war accelerated the use of psychological testing, particularly in the form of intelligence assessments, and highlighted the importance of psychological principles in military training and rehabilitation [1].

As it was mentioned before, one of the most spreader had to be the Shell Shock as the Birth of Combat Psychology. The term «shell shock» was coined to describe the psychological and physical symptoms observed in soldiers exposed to the stresses of trench warfare. Symptoms included tremors, paralysis, anxiety, and an inability to function in combat. Early in the war, shell shock was often misunderstood as a physical injury caused by the concussive effects of shell blasts. However, as the war progressed, it became clear that these symptoms were largely psychological in origin.